

آکادمی‌ها و نهادهای ضد فساد

گردآوری و تدوین:
دکتر روح‌الأمین سعیدی
مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اخلاقی و مبارزه با فساد

بهار ۱۳۹۵

سرشناسه	: سعیدی، روح‌الامین، ۱۳۶۲
عنوان و نام پدیدآور	: آکادمی‌ها و نهادهای ضد فساد / روح‌الامین سعیدی، [به سفارش] قوه قضائیه، سازمان بازرسی کل کشور، مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد.
مشخصات نشر	: تهران: نشر علوم اجتماعی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۷ ص.: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۸۰۲-۳-۱
وضعیت و دست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: نهادهای ضد فساد
موضوع	: Anti-corruption academies
موضوع	: فساد -- پیشگیری
موضوع	: Corruption -- Prevention
شناسه افزوده	: سازمان بازرسی کل کشور، مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ HV۶۷۶۸/س۷
رده بندی دیویی	: ۱۶۳۱۶۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۲۵۱۰۲

آکادمی‌ها و نهادهای ضدفساد

- ♦ گردآوری و تدوین: دکتر روح‌الامین سعیدی
- ♦ صفحه‌آرا: اکرم پهلوان
- ♦ چاپ اول: ۱۳۹۵
- ♦ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۸۰۲-۳-۱
- ♦ قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد
 تهران - خیابان طالقانی، تقاطع سپهبد قرنی، سازمان بازرسی کل کشور
 نشانی نشر: تهران، میدان انقلاب، ابتدای جمالزاده جنوبی، کوچه دانشور، پلاک ۱۱،
 واحد ۵، تلفن: ۴-۶۶۹۰۳۰۴۳

کلیه حقوق مادی و معنوی اثر متعلق به سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد.
 هرگونه انتشار مطالب آن بدون کسب اجازه از این سازمان، غیرمجاز است.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: کلیات	۱۱
مقدمه.....	۱۳
اهمیت و ضرورت موضوع	۱۵
نگاهی برخی مفاهیم بنیادین	۱۶
منابع فصل اول	۱۸
فصل دوم: چاروب نظری	۱۹
پیشگفتار.....	۲۱
۱. تبیین نظریه نهادگرایی	۲۱
۱-۱. نهادگرایی لیبرال (Liberal Institutionalism)	۲۱
۲-۱. نهادگرایی نتولیبرال (Neo-liberal Institutionalism)	۲۴
۲. رویکردی نهادگرایانه به معضل فساد در عصر کنونی	۲۶
منابع فصل دوم	۳۱
فصل سوم: معرفی و بررسی عملکرد آکادمی‌های ضدفساد و نهادهای مشابه	۳۳
پیشگفتار.....	۳۵
بخش اول	۳۷
معرفی آکادمی‌های ضد / مقابله با فساد	۳۷
آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد	۳۷
آکادمی مبارزه با فساد مالزی	۵۵
آکادمی مبارزه با فساد عراق	۷۱
آکادمی مبارزه با فساد هند	۸۱
آکادمی و کمیسیون مستقل اعمال مفسدانه و دیگر جرایم مرتبط نیجریه (ICPC)	۸۷

۹۱.....	آکادمی ضدفساد منطقه‌ای برای آمریکای مرکزی و کارائیب در پاناما
۹۳.....	آکادمی عدالت ارمنستان
۹۷.....	بخش دوم: معرفی نهادهای ضدفساد مشابه
۹۷.....	انجمن بین‌المللی مراجع ضدفساد (IAACA)
۱۰۵.....	گروه دولت‌های ضدفساد (GRECO)
۱۱۱.....	مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی
۱۲۱.....	سازمان جهانی نمایندگان پارلمانی علیه فساد
۱۲۹.....	شرکای اروپایی علیه فساد/ شبکه نقطه تماس اروپایی علیه فساد (EPAC/EACN)
۱۳۵.....	طرح سارک علیه فساد
۱۳۹.....	مرکز منابع ضدفساد UN
۱۴۳.....	گردهمایی جهانی مبارزه با فساد
۱۴۵.....	مؤسسه حکمرانی بازل
۱۴۹.....	سازمان شفافیت بین‌المللی
۱۵۵.....	شبکه ضدفساد برای اقتصادهای در حال رشد
۱۵۹.....	گروه متخصصان مبارزه با فساد اینترنتی
۱۶۵.....	گروه بین‌المللی هماهنگ‌سازی مبارزه با فساد
۱۶۷.....	طرح مبارزه با فساد میثاق ثبات
۱۷۱.....	کنفرانس بین‌المللی مبارزه با فساد
۱۷۵.....	گردهمایی جهانی مبارزه با فساد و حراست از سلامت
۱۷۷.....	شبکه تحقیقات مبارزه با فساد
۱۷۹.....	منابع فصل سوم
۱۸۱.....	فصل چهارم: رویکردی تطبیقی به عملکرد نهادهای ضدفساد
۱۸۳.....	پیشگفتار
۱۸۳.....	۱. مؤلفه‌های یک رهیفات جامع ضدفساد
۱۸۴.....	۱-۱. رویکرد کل‌گرایانه به مبارزه با فساد

۱-۲. رویکرد فنی و تخصصی به مبارزه با فساد.....	۱۸۴
۱-۳. رویکرد همکاری جویانه به مبارزه با فساد.....	۱۸۵
۱-۴. رویکرد مخاطب محور به مبارزه با فساد.....	۱۸۶
۱-۵. رویکرد فرهنگ ساز به مبارزه با فساد.....	۱۸۶
۱-۶. رویکرد مردم محور به مبارزه با فساد.....	۱۸۷
۲. شیوه های مقابله با فساد.....	۱۸۸
۲-۱. آموزش و تعلیم کارشناسان ضدفساد.....	۱۸۸
۲-۲. مشاوره و پشتیبانی فنی.....	۱۸۹
۲-۳. ارتباطات و تعاملات مستقیم.....	۱۸۹
۲-۴. شبکه سازی برای اشتراک گذاری تجارب.....	۱۹۰
۲-۵. فعالیت های پژوهشی و تولید محتوا.....	۱۹۰
۲-۶. معیار سازی و شاخص سازی برای فساد.....	۱۹۱
۲-۷. نظارت، رصد، ارزیابی و برخورد قضایی.....	۱۹۱
۲-۸. فعالیت های رسانه ای و تبلیغی ضد فساد.....	۱۹۲
فصل پنجم جمهوری اسلامی ایران و همکاری با آکادمی های پیشرفته جهان.....	۱۹۳
پیشگفتار.....	۱۹۵
۱. نگاهی به تعاملات بین المللی سازمان بازرسی.....	۱۹۶
۱-۱. منطق رویکرد بین المللی سازمان بازرسی.....	۱۹۶
۱-۲. فعالیت های بین المللی، منطقه ای و دوجانبه.....	۱۹۷
۱-۳. ۱. آکادمی ضدفساد آسیایی.....	۱۹۹
۲. چشم انداز آینده فعالیت های سازمان بازرسی.....	۱۹۹
منابع فصل پنجم.....	۲۰۲
فصل ششم نتیجه گیری.....	۲۰۳

پیشگفتار

پدیده جهانی شدن، واقعیت انکارناپذیر عصر کنونی محسوب می شود و جای تردیدی نیست که امروزه این پدیده تأثیرات عمیقی بر روند اداره نظام بین الملل گذاشته و انبوهی از کنشگران را در شبکه پیچیده‌ای از همکنش‌ها و وابستگی‌های متقابل به یکدیگر پیوند داده است. تحت تأثیر پیامدهای جهانی شدن، دولت‌ها به‌رغم تداوم برخورداری از حاکمیت مطلق حقوقی، عملاً دیگر نمی‌توانند مانند قرون گذشته هرگونه که بخواهند به مدیریت کشورهای خود بپردازند و هر سیاستی را به اجرا گذارند بلکه ناگزیر از توجه به هنجارها، رویه‌ها و استانداردهای جهانی هستند. در همین رابطه خوب است که مفهوم حکمرانی خوب مطرح می‌شود. براساس این مفهوم، در محیط جهانی کنونی، انگویی از نحوه‌ی حکومت‌داری وجود دارد که دولت‌ها برای نیل به اهداف خود و بهره‌مندی از مزایای جهانی شدن آن را سرلوحه کار قرار می‌دهند.

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های حکمرانی خوب، کاهش فساد در عرصه عمومی جوامع و مبرا بودن مدیران و مسئولان از رشتی رفتارها و اعمال مفسدانه نظیر اختلاس، ارتشاء، پولشویی و مانند آن است. امروزه مبارزه با فساد ریشه‌کن کردن مظاهر آن هم مطالبه افکار عمومی و نهادهای غیردولتی درون قلمرویی از جمله طالبه نهادهای بین‌المللی از دولت‌ها محسوب می‌شود. دولت‌های مبتلابه فساد فاسد و فاسدگرایان لازم برای احراز حکمرانی خوب هستند تا جایی که اکنون فساد به‌عنوان یکی از موانع اساسی موجود بر سر راه حکمرانی خوب شناخته شده است و شیوع فساد در نظام مدیریتی یک کشور زمینه شکل‌گیری دولت درمانده یا ورشکسته را فراهم می‌سازد. البته تجلی فسادستیزی در حکمرانی خوب تنها به قوای اجرایی کشور محدود نمی‌شود بلکه یک نظام سیاسی علاوه بر مجریان و ولتمردان پاکدست و سالم باید نظام حقوقی و قانونی کارآمد و نیز سیستم قضایی مقتدر برای مقابله با فساد داشته باشد.

باید توجه داشت که فرایند جهانی شدن موجب شده است تا موضوعات و مشکلات کشورها نیز دامنه و گستره جهانی پیدا کند. در نتیجه امروز با مسایلی مانند تروریسم، قاچاق مواد مخدر، آلودگی محیط‌زیست، گرم شدن کره زمین، فقر، ایدز و فساد مواجه هستیم که کم‌ریش تمامی ساکنان جامعه جهانی را درگیر خود ساخته‌اند و دولت‌ها به تنهایی از پس تدبیر آن‌ها برنمی‌آیند. بنابراین ضرورت دارد کنشگران گوناگون فعال در نظام جهانی اعم از دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های فراملی، مؤسسات خصوصی، تشکل‌های مردم‌نهاد، گروه‌ها و افراد در قالب سازوکارهای تصمیم‌گیری جمعی، برای حل مشکلات جهانی با یکدیگر تشریک مساعی نمایند. در همین راستا امروزه موجودیت‌های غیردولتی با ورود به صحنه و برعهده گرفتن برخی وظایف و نقش‌های کارکردی که تا چندی پیش دولت‌ها مجری آن بودند، به یاری دولت‌های ناکارآمد برای مدیریت بهتر امور جهان شتافته‌اند.

معضل فساد و جریان مقابله با آن یکی از مصادیق همکاری موجودیت‌های دولتی و غیردولتی برای حل و فصل موضوعی با گستره جهانی است. امروزه از یک سو دولت‌های ملی در راستای حکمرانی خوب باید گام‌های مؤثر و بلندی برای مبارزه با فساد در جوامع سیاسی تحت حاکمیت خود بردارند زیرا در غیر این صورت با اتهام درماندگی و کژکارکردی مواجه خواهند شد؛ اما از سوی دیگر مقابله با فساد به موضوعی فنی و تخصصی مبدل شده و با فراتر رفتن از قلمرو ملی، ماهیتی فراملی پیدا کرده است و لذا دولت‌ها دیگر به تنهایی قادر به پیمودن این مسیر نیستند و به شدت به تشریک مساعی، تبادل تجربیات و هم‌گرایی در چارچوب نهادهای تخصصی بین‌المللی نیازمندند.

امروزه، جریان همکاری در سطح کلان و جهانی، بسیاری از کنشگران غیردولتی را نیز به عرصه مبارزه با فساد کشانده است تا در کنار کنشگران دولتی ایفای نقش کنند زیرا همگان به خوبی دریافته‌اند که تدبیر معضلی مانند فساد از عهده دولت‌ها به تنهایی ساخته نیست و نیازمند همکاری اقدام مشترک تمامی موجودیت‌های جامعه جهانی اعم از دولتی و غیردولتی است. لذا طی دهه‌های اخیر مجموعه‌ای از قواعد، هنجارها، ترتیبات و نهادهای آکادمی‌های ضدفساد ظهور یافته‌اند که به دولت‌ها در امر ملیر مقابله با اعمال مفسدانه یاری می‌رسانند.

هدف اصلی این کنش‌های آکادمی‌های تخصصی و پیشرفته ضدفساد در نقاط مختلف جهان و بررسی تطبیقی نحوه عملکرد و نیز مطالعه الگوهای آموزشی و عملیاتی آنان است تا مشخص گردد که این نهادها چه نقشی در فرایند مقابله با فساد در جوامع متبوع خود و در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی ایفا می‌کنند. بنابراین می‌کوشد در نهایت، الگویی کاربردی را برای انجام اقدامات مشابه در اختیار نهادهای مرتبط در جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه سازمان بازرسی کل کشور قرار دهد.

یقیناً جمهوری اسلامی ایران نیز به‌عنوان یک کشور در حال توسعه و عضوی از جامعه جهانی نمی‌تواند نسبت به استانداردهای حکمرانی خوب مانند فسادستیزی و نیز جریان اداره‌گری جهانی و ترتیبات و سازوکارهای اقدامات جمعی برای مقابله با فساد بی‌اعتنا باشد بلکه نهادهای نظارتی و قضایی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله اثربخش با فساد و افزایش سلامت اداری باید از یک سو پشتوانه‌ای غنی از روزآمدترین ابزارها و شیوه‌های ضدفساد در اختیار داشته باشند و متخصصان و کارشناسان مجربی را در این راستا تربیت نمایند و از سوی دیگر احتیاج مبرمی به برقراری تعاملات گسترده و مستمر با نهادهای مشابه در سایر کشورها به‌ویژه آکادمی‌های ضدفساد به‌منظور تبادل دیدگاه‌ها و تجارب دارند. تنها از رهگذر این تعاملات است که نقاط ضعف برنامه‌های فسادستیزی، دلایل بروز آن‌ها و راه‌حل‌های ممکن بر مسئولان و برنامه‌ریزان مکشوف می‌گردد. امید است محتوای کتاب حاضر بتواند در حد بضاعت خود برای پاسخ‌گویی به این نیازها و ضرورت‌ها مثمر ثمر باشد.